

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของสมาชิกเกี่ยวกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยได้นำเสนอในประเด็นสำคัญจำแนกเป็น 3 ส่วน คือ สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาสมาชิก ในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ดังนี้

1.1.1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ

1.1.2 ความคิดเห็นของสมาชิกเกี่ยวกับการดำเนินงาน

1.1.3 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงาน

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ศึกษาข้อมูลจากสมาชิก ที่จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 และได้รับการอนุมัติตั้งแต่วันที่ 10 ตุลาคม 2548 ถึงวันที่ 13 พฤษภาคม 2551 ในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 23 แห่ง สมาชิกทั้งสิ้น 276 ราย คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 164 ราย คิดเป็นร้อยละ 59.42 ของประชากรทั้งหมด และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (stratified random sampling) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 สภาพทางสังคมของสมาชิก สมาชิกในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี มากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 48.89 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีระยะเวลาการเป็นสมาชิกเฉลี่ย 3.27 ปี สมาชิกเกือบหนึ่งในสามมีความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัปดาห์ละ 1 ครั้ง สมาชิกได้รับความรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน จากสื่อบุคคล

สื่อมวลชน และสื่อกิจกรรม โดยสื่อบุคคลที่สมาชิกส่วนใหญ่ได้รับความรู้ คือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร สื่อมวลชนที่สมาชิกมากกว่าสี่ในห้า ได้รับความรู้ คือ วิทยุโทรทัศน์ และสื่อกิจกรรมที่สมาชิกหนึ่งในสามได้รับความรู้ คือ การอบรม

1.3.2 สภาพทางเศรษฐกิจของสมาชิก สมาชิกมากกว่าสองในสามประกอบอาชีพทำการเกษตร โดยสมาชิก ประมาณสามในห้า ประกอบอาชีพทำนา สมาชิกมีรายได้จากอาชีพหลักเฉลี่ย 314,792.70 บาทต่อปีต่อครัวเรือน โดยเฉลี่ย มีสมาชิกในครัวเรือน 3.32 ราย ในครัวเรือนมีแรงงาน เฉลี่ย 1.65 ราย สมาชิกเกือบครึ่งหนึ่งมีหุ้นในกลุ่ม และสมาชิกในกลุ่มที่มีหุ้น โดยเฉลี่ยจำนวน 1.66 หุ้น รายได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมี 3 ลักษณะ คือ สมาชิกมากกว่าหนึ่งในสี่มีรายได้จากเงินปันผล โดยสมาชิกได้รับเงินปันผลเฉลี่ย 1,041.11 บาทต่อปี สมาชิกเกือบหนึ่งในสิบมีรายได้จากค่าแรงงานและปันผล โดยสมาชิกได้รับค่าแรงงานและปันผล เฉลี่ย 53,184.62 บาทต่อปี และสมาชิกส่วนน้อยได้รับค่าแรงงานเฉลี่ย 60,000 บาทต่อปี โดยภาพรวมสมาชิกมีรายได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมวิสาหกิจชุมชน เฉลี่ย 16,480.16 บาท/ปี

1.3.3 ความคิดเห็นของสมาชิก เกี่ยวกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน จำนวน 4 ด้าน พบว่า สมาชิก มีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุดเหมือนกันทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน โดยภาพรวมสมาชิกมีความคิดเห็นด้วยในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในรายละเอียด 9 ประเด็น พบว่า

(1) การวางแผนดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในแต่ละกิจกรรม พบว่า สมาชิกเห็นด้วย ในระดับมากที่สุด 7 กิจกรรม โดยเรียงลำดับ จากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) การจัดทำแผนปฏิบัติงาน 2) การถ่ายทอดแผนแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง 3) การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการทำแผนการดำเนินงานอย่างเหมาะสม 4) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการจัดทำแผนการดำเนินงาน 5) การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการทำแผนการดำเนินงาน 6) การมีส่วนร่วมของสมาชิก ในการกำหนดเป้าหมายของวิสาหกิจชุมชน และ 7) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการกำหนดทิศทางของวิสาหกิจชุมชน

(2) การบริหารงาน โดยภาพรวมสมาชิก มีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในแต่ละกิจกรรม พบว่า สมาชิกเห็นด้วย ในระดับมากที่สุด 5 กิจกรรม โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) การกำหนดโครงสร้างบริหารงานของวิสาหกิจชุมชน 2) การแบ่งหน้าที่ในการบริหารงาน 3) การกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับ 4) การจัดบันทึกการเงิน / บัญชี และ 5) การเปิดเผยข้อมูลอื่น ๆ แก่สมาชิก

(3) การบริหารคณะกรรมการ โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในแต่ละกิจกรรม พบว่า สมาชิกเห็นด้วย ในระดับมากที่สุดทั้ง 6

กิจกรรม โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) วิธีการคัดเลือกคณะกรรมการ 2) การเป็นที่ยอมรับของสมาชิก 3) การจัดโครงสร้างคณะกรรมการ 4) การกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ 5) การพัฒนาความรู้ด้านการบริหารจัดการของคณะกรรมการ และ 6) การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ

(4) การบริหารสมาชิก โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในแต่ละกิจกรรม พบว่า สมาชิกเห็นด้วยในระดับมากที่สุด 3 กิจกรรม โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) การกำหนดเงื่อนไขการรับสมาชิก 2) การพัฒนาสมาชิก และ 3) การสร้างขวัญ กำลังใจ / ความพึงพอใจ / แรงจูงใจให้แก่สมาชิก

(5) การจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในแต่ละกิจกรรม พบว่า สมาชิกเห็นด้วยในระดับมากที่สุด 7 กิจกรรม โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) การแสวงหาความรู้ใหม่ 2) การรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) การแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาท้องถิ่น 5) การสื่อสาร / ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารแก่สมาชิก 6) การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 7) ระบบการจัดเก็บข้อมูลของวิสาหกิจชุมชน

(6) การบริหารจัดการทุนและผลประโยชน์ โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในแต่ละกิจกรรม พบว่า สมาชิกเห็นด้วย ในระดับมากที่สุด 2 กิจกรรม โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) การบริหารจัดการทุน และ 2) การจัดสรรผลประโยชน์ระหว่างสมาชิก

(7) ความรับผิดชอบต่อชุมชน โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในแต่ละกิจกรรม พบว่า สมาชิกเห็นด้วยในระดับมากที่สุด 1 กิจกรรม คือ ความรับผิดชอบต่อสาธารณะในด้านใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และสมาชิกมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด 3 กิจกรรม

(8) การทบทวนผลการดำเนินงาน โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในแต่ละกิจกรรม พบว่า สมาชิกเห็นด้วยในระดับมากที่สุด 1 กิจกรรม ได้แก่ การนำปัญหาในการดำเนินการไปแก้ไขปรับปรุง

(9) การประเมินผล โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในแต่ละกิจกรรม พบว่า สมาชิกเห็นด้วยในระดับมากที่สุด 1 กิจกรรม คือ การประเมินศักยภาพของกลุ่มร่วมกัน และสมาชิกมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด 3 กิจกรรม

2) ด้านการผลิต โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในรายละเอียด 3 ประเด็น พบว่า

(1) *กระบวนการผลิต* โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในแต่ละกิจกรรม พบว่า สมาชิกเห็นด้วยในระดับมากที่สุด 8 กิจกรรม โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) การใช้เทคโนโลยีความรู้พื้นบ้านในการผลิต 2) การควบคุมคุณภาพการผลิต 3) ท่าเลที่ตั้งมีความเหมาะสม 4) การใช้เทคโนโลยีทันสมัยในการผลิต 5) ความรู้ความสามารถของบุคคลผู้ผลิต 6) การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต 7) การวิเคราะห์คุณภาพของวัตถุดิบ และ 8) วิธีการจัดซื้อหรือจัดหาวัตถุดิบ

(2) *การจัดการผลผลิต* โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในแต่ละกิจกรรม พบว่า สมาชิกเห็นด้วยในระดับมากที่สุด 2 กิจกรรม โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ การพัฒนาวิธีการผลิตสินค้า/บริการ และกระบวนการรับรองมาตรฐานของสินค้า/บริการ

(3) *กระบวนการจัดการสินค้าและบริการ* โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในแต่ละกิจกรรม พบว่า สมาชิกเห็นด้วยในระดับมากที่สุด 1 กิจกรรม คือ การบริหารให้เกิดความเชื่อมโยงกิจกรรมวิสาหกิจชุมชน

3) *ด้านการตลาด* โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในรายละเอียด 3 ประเด็น พบว่า

(1) *การตลาด* โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในแต่ละกิจกรรม พบว่า สมาชิกเห็นด้วยในระดับมากที่สุด 2 กิจกรรม โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ การบันทึกรายละเอียดคำสั่งซื้อของลูกค้า และการวิเคราะห์ความต้องการของตลาด

(2) *การส่งเสริมการตลาด* โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในแต่ละกิจกรรม พบว่า สมาชิกเห็นด้วยในระดับมากที่สุด 4 กิจกรรม โดยเรียงลำดับ จากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) การเปิดโอกาสให้แหล่งผลิตเป็นที่ศึกษาดูงาน 2) การสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงาน / องค์กรอื่นๆ 3) การส่งเสริมการใช้สินค้า / ผลิตภัณฑ์ภายในสมาชิกกลุ่ม และ 4) การโฆษณา / ประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่างๆ

(3) *การบริหารตลาด* โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในแต่ละกิจกรรม พบว่า สมาชิกเห็นด้วยในระดับมากที่สุด 2 กิจกรรม โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) การกำหนดแหล่งจำหน่าย/แหล่งบริการ/ลูกค้าเป้าหมาย และ 2) การติดตามข้อมูล / ความต้องการของตลาด

4) *ด้านการเงิน* โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในรายละเอียด 2 ประเด็น พบว่า

(1) **การระดมทุน** โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในแต่ละกิจกรรม พบว่า สมาชิกเห็นด้วยในระดับมากที่สุด 4 กิจกรรม โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) การช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการด้านแหล่งเงินทุน 2) ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน 3) การกู้ยืมเงินจากแหล่งทุนภายนอก และ 4) การระดมทุนจากภายในสมาชิก เช่น หุ้่น การออมทรัพย์

(2) **ระบบบัญชี** โดยภาพรวมสมาชิกเรื่องที่สมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละกิจกรรม พบว่า สมาชิกเห็นด้วยในระดับมาก ทั้ง 6 กิจกรรม โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) การกำหนดแผนการใช้จ่ายเงิน 2) การจัดทำหลักฐานทางบัญชีอย่างเป็นระบบ 3) การกำหนดระเบียบการใช้จ่ายเงิน 4) การลงบัญชีรายรับ / รายจ่าย / การปิดบัญชีประจำวัน 5) การตรวจสอบ / รายงานการเงินประจำปี และ 6) การตรวจสอบ / รายงานการเงินประจำเดือน

1.3.4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

1) **การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนด้านการบริหารจัดการตามความคิดเห็นของสมาชิก** พบว่า สมาชิกมีปัญหาและข้อเสนอแนะ ในแต่ละประเด็น ดังต่อไปนี้

(1) **การวางแผนการดำเนินงาน** สมาชิกมากกว่าหนึ่งในสาม ระบุว่า การวางแผนการดำเนินงานของกลุ่มไม่ชัดเจน และ สมาชิกมากกว่าหนึ่งในห้า มีปัญหาเรื่องไม่มีความพร้อมด้านข้อมูลเพื่อประกอบการวางแผนดำเนินงาน ดังนั้น สมาชิกประมาณสองในห้า เสนอแนะว่า ควรให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการวางแผนการบริหารงานกลุ่ม และมีสมาชิกส่วนน้อย เสนอแนะว่า ควรพัฒนาความรู้ ด้านการวางแผนให้กับบุคลากร

(2) **คณะกรรมการ** สมาชิกเกือบหนึ่งในสิบ ระบุว่า คณะกรรมการมีปัญหาเรื่องการขาดความกระตือรือร้นในการบริหารงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ และสมาชิกเพียงเล็กน้อย มีปัญหาเรื่องคณะกรรมการขาดความเข้าใจในการจัดโครงสร้างหน้าที่ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ดังนั้น สมาชิกมากกว่าหนึ่งในห้าเสนอแนะว่า ควรปรับปรุงคณะกรรมการเมื่อครบวาระที่กำหนด และสมาชิกส่วนน้อย เสนอแนะว่า ควรมีการฝึกอบรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้นำ

(3) **สมาชิก** สมาชิกเกือบครึ่ง มีปัญหาในเรื่องการไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน สมาชิกมากกว่าหนึ่งในสาม มีปัญหาเรื่องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน และสมาชิกส่วนน้อยมีปัญหาเรื่องไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง ดังนั้น สมาชิกมากกว่าสามในสี่ ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรส่งเสริมให้สมาชิกมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ร่วมกัน สมาชิกมากกว่าครึ่งหนึ่ง เสนอแนะว่า ควรพัฒนาศักยภาพของสมาชิก เช่นการอบรม ศึกษาดูงาน

(4) การจัดการข้อมูลข่าวสาร สมาชิกมากกว่าหนึ่งในสี่ มีปัญหาเรื่องการประชาสัมพันธ์กิจกรรมกลุ่ม และสมาชิกส่วนน้อย มีปัญหาเรื่องการวางแผนในการแลกเปลี่ยน ข้อมูลข่าวสารจากภาครัฐ/เอกชน ดังนั้น สมาชิกมากกว่าหนึ่งในสาม ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมี การประชาสัมพันธ์กิจกรรมกลุ่ม ให้บุคคลภายนอกทราบอย่างทั่วถึง สมาชิกเกือบสองในห้า เสนอแนะว่า ควรกำหนดให้มีการประชุมเพื่อเผยแพร่ข้อมูลกับสมาชิก และควรวางแผนแลกเปลี่ยน ข้อมูลข่าวสารจากภาครัฐ/เอกชน ตามลำดับ

(5) การประเมินผล สมาชิกมากกว่าหนึ่งในสิบ มีปัญหาในเรื่องการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานของกลุ่ม และไม่มีการประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่ม ตามลำดับ ดังนั้น สมาชิกเกือบสองห้า ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรนำปัญหาส่วนใหญ่ที่พบมา ปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง และสมาชิกส่วนน้อย เสนอแนะว่า ควรกำหนดให้ประเมินผลการ ดำเนินงานประจำปีร่วมกัน

2) การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนด้านการผลิตตามความคิดเห็นของสมาชิก พบว่า สมาชิกมีปัญหาและข้อเสนอแนะ ดังนี้ สมาชิกประมาณหนึ่งในสี่ มีปัญหาเรื่องผลิตภัณฑ์ยัง ไม่ได้รับเครื่องหมายรับรองคุณภาพ และสมาชิกส่วนน้อย มีปัญหาเรื่องผลิตภัณฑ์ไม่เป็นที่ต้องการ ของตลาด และวัตถุดิบในการผลิตไม่เพียงพอ ตามลำดับ ดังนั้น สมาชิกเกือบสองในห้าให้ ข้อเสนอแนะว่า ควรมีการวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด สมาชิก มากกว่าหนึ่งในสี่ เสนอแนะว่า ควรส่งเสริมให้ความรู้ในการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้ได้รับการ รับรองคุณภาพ และสมาชิกมากกว่าหนึ่งในห้า เสนอแนะว่า ควรมีการส่งเสริมและพัฒนาให้มีการ ผลิตวัตถุดิบหลักขึ้นภายในท้องถิ่น

3) การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนด้านการตลาดตามความคิดเห็นของ สมาชิก พบว่า สมาชิกมีปัญหาและข้อเสนอแนะ ดังนี้ สมาชิกมากกว่าหนึ่งในสิบ มีปัญหาเรื่อง ความรู้ในการวางแผนการตลาด และสมาชิกส่วนน้อย มีปัญหาเรื่องตลาดรองรับสินค้า การเก็บ รวบรวมข้อมูลการตลาดให้เป็นปัจจุบัน ตามลำดับ ดังนั้น สมาชิกมากกว่าครึ่งให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีการเชื่อมโยงตลาดสินค้าทั้งภายในและภายนอกชุมชน สมาชิกเกือบสองในห้า เสนอแนะว่า ควรมีการวิเคราะห์ และกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดอย่างต่อเนื่อง สมาชิกมากกว่าหนึ่งในห้า เสนอแนะว่า ควรนำข้อมูลความต้องการของลูกค้ามาพัฒนาสินค้า และสมาชิกส่วนน้อย เสนอแนะว่า ควรเน้นการส่งเสริมการขาย โดยการลดราคา การแจก หรือการทดลองใช้

4) การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนด้านการเงินตามความคิดเห็นของสมาชิก พบว่า สมาชิกมีปัญหาและข้อเสนอแนะ ดังนี้ สมาชิกหนึ่งในห้า มีปัญหาเรื่องเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มไม่เพียงพอ สมาชิกมากกว่าหนึ่งในสิบ มีปัญหาเรื่องการสรุปผลกำไร-ขาดทุน และมีสมาชิกเพียงเล็กน้อย มีปัญหาเรื่องการจัดสรรผลกำไรให้แก่สมาชิก ดังนั้น สมาชิกประมาณสองในสาม ให้ข้อเสนอแนะว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการสนับสนุนส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง สมาชิกส่วนน้อย เสนอแนะว่า ควรมีการชี้แจงรายละเอียดการใช้จ่ายเงิน และมีสมาชิกเพียงเล็กน้อย เสนอแนะว่า กลุ่มควรเปิดโอกาสให้มีการเพิ่มหุ้นประจำทุกปี

2. อภิปรายผล

จากผลการศึกษาสภาพสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิก ความคิดเห็นสมาชิกเกี่ยวกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน มีสิ่งที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

2.1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ผลการวิจัยแสดงว่า สมาชิกมากกว่าสองในสามเป็นเพศหญิง สอดคล้องกับผลการวิจัยของเริงจิตร พรหมสิดิต (2549: 34) สุมิตรา อภิษฐ์ (2549: 35) และสามารถ แทนวิสุทธิ์ (2548: 94) ที่พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ส่วนใหญ่เป็นหญิง ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกมีอายุเฉลี่ย 48.89 ปี ซึ่งจะเห็นได้ว่า อายุอยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่ หรือวัยกลางคน สอดคล้องกับรายงานการวิจัยของดวงสมร พงุฑพิกุล (2549: 35) ที่พบว่า สมาชิกมีอายุเฉลี่ย 47.27 ปี ตามลำดับ ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเริงจิตร พรหมสิดิต (2549: 34) สุมิตรา อภิษฐ์ (2549: 35) และดวงสมร พงุฑพิกุล (2549: 35) สมาชิกได้รับความรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนจากสื่อบุคคล สื่อมวลชน และสื่อกิจกรรม โดยสื่อบุคคลที่สมาชิกส่วนใหญ่ได้รับความรู้ คือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร สื่อมวลชนที่สมาชิกส่วนใหญ่ได้รับความรู้ คือ วิทยุโทรทัศน์ และสื่อกิจกรรมที่สมาชิกมากกว่าหนึ่งในสามได้รับความรู้ คือ ได้รับการอบรม และจากการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก แตกต่างกับผลการวิจัยของเริงจิตร พรหมสิดิต (2549: 63) ที่พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่มีอาชีพหลักในการทำสวนไม้ผล/ไม้ยืนต้น และขัดแย้งกับ ดวงสมร พงุฑพิกุล (2549: 36) ที่พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่มากกว่าครึ่งประกอบอาชีพรับจ้าง ผลการวิจัย พบว่า สมาชิกมีรายได้จากอาชีพหลักเฉลี่ย 314,792.70 บาทต่อปีต่อครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือน เฉลี่ยครัวเรือนละ 1.65

ราย ซึ่งแตกต่างกับผลการวิจัยของเริงจิตร พรหมสถิต (2549: 38) ที่พบว่าจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ช่วยทำการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 2.28 คน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าระยะเวลาการเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เฉลี่ย 3.27 ปี สมาชิกหนึ่งในสามมีความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเฉลี่ยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ซึ่งส่วนใหญ่จะเข้าร่วมประชุมและทำกิจกรรมร่วมกัน สมาชิกเกือบครึ่งมีหุ้นในกลุ่ม เฉลี่ย 1.66 หุ้น สมาชิกลงทุนเพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนในกลุ่ม และจะได้รับเงินปันผลเมื่อการประกอบกิจการมีผลกำไร

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า สมาชิกมากกว่าหนึ่งในสาม มีรายได้จากการเข้าร่วมกิจกรรม สมาชิกส่วนน้อยเท่านั้นที่มีรายได้จากค่าแรงงาน โดยมีรายได้เฉลี่ย 60,000 บาทต่อปี ดังนั้น สมาชิกส่วนใหญ่จึงต้องหารายได้เพิ่มเติมจากค่าแรงงานที่ได้รับ และยังพบว่าสมาชิกมากกว่าหนึ่งในสี่ มีรายได้จากเงินปันผล แสดงให้เห็นว่ากลุ่มมีการดำเนินกิจกรรมทำให้มีผลกำไรที่สามารถปันผลเฉลี่ยคืนแก่สมาชิกได้

2.2 ความคิดเห็นของสมาชิกเกี่ยวกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน สมาชิกมากกว่าสามในสี่ ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรส่งเสริมให้สมาชิกมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และสมาชิกมากกว่าครึ่งหนึ่ง เสนอแนะว่า ควรพัฒนาศักยภาพของสมาชิก เช่น การฝึกอบรม ศึกษาดูงาน โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน เมื่อพิจารณาในรายละเอียด ปรากฏผลดังนี้

2.2.1 การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน โดยภาพรวมสมาชิกมีความคิดเห็นระดับมากที่สุด ได้แก่ ประเด็น ดังนี้

1) การวางแผนดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน สมาชิกเห็นด้วยว่ามีการดำเนินการเกี่ยวกับ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการกำหนดเป้าหมายทิศทางของวิสาหกิจชุมชน โดยจัดทำแผนการปฏิบัติงานและถ่ายทอดแผนปฏิบัติงานให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบรวมทั้งปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ ตลอดจนปรับแผนการดำเนินงานตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ความคิดเห็นเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่า สมาชิกมีความรู้ความเข้าใจแผนการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน อาจเป็นเพราะสมาชิกส่วนใหญ่มีระยะเวลาการเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน 3-4 ปี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิทยา จันทะวงศ์ศรี (2547: 76) ที่พบว่า การให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในการกำหนดนโยบายตลอดจนการแก้ปัญหาต่างๆ จะช่วยให้สมาชิกรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมและความเป็นเจ้าของของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนั้น และ บุญรอด คำทะริ (2549: 73) พบว่า สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางการดำเนินงาน มีการประชุมกำหนดเป้าหมายและทิศทางในทุกๆ ขั้นตอนการดำเนินงาน

2) *การบริหารงาน* สมาชิกเห็นด้วยว่ามีการดำเนินการเกี่ยวกับการกำหนดโครงสร้างบริหารงานของวิสาหกิจชุมชน การแบ่งหน้าที่ในการบริหารงาน กำหนดกฎระเบียบ/ข้อบังคับ การจัดบันทึกการเงิน/บัญชี และการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินและอื่นๆให้สมาชิกได้รับทราบ สอดคล้องกับผลการวิจัยของบุญรอด คำทะริ (2549: 74) ที่พบว่า กลุ่มมีโครงสร้างพร้อมแบ่งหน้าที่ มีการบันทึก กำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับ ไว้อย่างชัดเจน และมีกฎระเบียบ ข้อบังคับ แต่ไม่มีการบันทึก โดยจะใช้ประเพณีปฏิบัติและวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนเป็นเงื่อนไขในการออกกฎระเบียบ มีการบันทึกทุกครั้งที่มีกิจกรรมรับ-จ่าย พร้อมทั้งมีการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินและข้อมูลอื่นๆให้สมาชิกทราบสม่ำเสมอ และสามารถ แทนวิสุทธิ (2548: 48) พบว่า กลุ่มจัดการด้านการดำเนินงานกิจกรรมด้านการเงินบัญชี และการจัดสรรผลกำไรอย่างเป็นสัดส่วนตามกฎระเบียบ ที่ได้วางไว้อย่างชัดเจน

3) *การบริหารคณะกรรมการ* สมาชิกเห็นด้วยว่า การดำเนินการเกี่ยวกับวิธีการคัดเลือกคณะกรรมการ เป็นที่ยอมรับของสมาชิก และเห็นด้วยว่า มีการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดโครงสร้าง การกำหนดบทบาทหน้าที่ พัฒนาความรู้ด้านการบริหารจัดการ และการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสามารถ แทนวิสุทธิ (2548: 151) ที่พบว่า คณะกรรมการบริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้มาจากความต้องการของสมาชิก การเลือกตั้งมีความเหมาะสม และสมาชิกมีส่วนร่วมในการคัดสรร คัดเลือก และ วิทยา จันทะศรีวงศ์ (2547: 48) ที่พบว่า กลุ่มได้มีการวางระบบโครงสร้างการบริหารงานอย่างชัดเจน โดยสมาชิกทุกคนร่วมรับผิดชอบ โดยการมีส่วนร่วมในการคัดเลือกคณะกรรมการบริหารตั้งแต่เริ่มต้น

4) *การบริหารสมาชิก* สมาชิกเห็นด้วยว่ามีการดำเนินการเกี่ยวกับการกำหนดเงื่อนไขการรับสมาชิก การพัฒนาสมาชิก การสร้างขวัญกำลังใจ/ความพึงพอใจ/แรงจูงใจ/ให้แก่สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิทยา จันทะศรีวงศ์ (2547: 48) ที่พบว่าสมาชิกกลุ่มถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนประสบความสำเร็จ โดยสมาชิกต้องให้ความร่วมมือ ร่วมคิด ร่วมสร้างสรรค์เพื่อเป็นประโยชน์แก่กลุ่ม

5) *การจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร* สมาชิกมีความเห็นด้วยว่ามีการดำเนินการเกี่ยวกับการแสวงหาความรู้ใหม่ การรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาท้องถิ่น การสื่อสาร/ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารแก่สมาชิก การถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น และระบบการจัดเก็บข้อมูลของวิสาหกิจชุมชน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีแหล่งรับความรู้ข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน จากหลายแหล่ง ทั้งจากทางเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และวิทยุโทรทัศน์ เป็นต้น และผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิทยา จันทะศรีวงศ์ (2547: 78) ที่พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสารนี้มีได้

ครอบคลุมเฉพาะการกระจายข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานให้สมาชิกรับทราบ แต่ยังจำเป็นต้องรับรู้ข้อมูลข่าวสารในเรื่องอื่นๆจากภายนอกด้วย เพื่อให้กลุ่มสามารถปรับตัวได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก และ วิทยา จันทะวงศ์ศรี (2547: 50) ยังพบว่า กลุ่มได้มีการกำหนดการประชุมเป็นประจำทุกเดือน เพื่อปรึกษาหารือ และรายงานสถานการณ์ การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง ได้มีการนำเสนอข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ โดยสมาชิกที่มีโอกาสได้รับทราบข้อมูลหรือได้รับการอบรมเรื่องต่างๆมารายงานให้กับสมาชิกภายในกลุ่มทราบ เพื่อเป็นการพัฒนาสมาชิกให้มีโอกาสรับทราบข่าวสารเท่าเทียมกัน และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากลุ่มด้วย

6) การทบทวนผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน สมาชิกมีความเห็นด้วยว่า มีการดำเนินการเกี่ยวกับการนำปัญหาในการดำเนินการไปแก้ไขปรับปรุง ซึ่งแตกต่างกับผลการวิจัยของบุญรอด คำทะริ (2549: 74) ที่พบว่า มีการนำปัญหาที่พบมาปรับปรุงแก้ไขเพียงบางประเด็น เพราะกลุ่มสามารถแก้ไขปัญหได้ด้วยตนเอง

2.2.2 ด้านการผลิต สมาชิกมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการด้านการผลิต ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ประเด็น ดังนี้

1) กระบวนการผลิต สมาชิกเห็นด้วยเกี่ยวกับ ท่าเลที่ตั้งมีความเหมาะสม การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต การวิเคราะห์คุณภาพของวัตถุดิบ วิธีการจัดซื้อหรือจัดหาวัตถุดิบ การใช้เทคโนโลยีความรู้พื้นบ้านในการผลิต การใช้เทคโนโลยีสมัยในการผลิต ความรู้ความสามารถของผลิต และการควบคุมคุณภาพการผลิต ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิทยา จันทะวงศ์ศรี (2547: 74) ที่พบว่า การผลิตที่ดี ควรเป็นการผลิตที่ตรงกับเป้าหมายที่วางไว้ การผลิตในชุมชน หากเป็นการผลิตที่อาศัยวัตถุดิบที่สามารถหาได้ในท้องถิ่น จะทำให้ต้นทุนอันเกิดจากการจัดหาวัตถุดิบลดลง จึงต้องพิจารณาว่าชุมชนของตนมีความได้เปรียบในการผลิตสินค้าใด รวมถึงความได้เปรียบในทักษะการผลิตด้วย และจำเป็นต้องคำนึงถึงการผลิตในระยะยาวด้วย ต้องคิดค้นหาสิ่งที่สามารถทดแทนกันได้ และวางแผนระยะยาวในการสนับสนุนให้มีการผลิตวัตถุดิบภายในชุมชนให้มากขึ้น ส่วนเรื่องที่มีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง มีความต้องการให้ได้รับการปรับปรุงคือเรื่องท่าเลที่ตั้งของแหล่งผลิตสินค้า และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิต ดังเช่น สุมิตรา อภิชัย (2549: 55) พบว่า ผลต่อเนื่องของการผลิตทำให้มีการสร้างมูลค่าเพิ่มขึ้นในชุมชน เนื่องจากการใช้วัตถุดิบ หรือนำวัตถุดิบจากภายนอกมาผลิตทำให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์

2) การจัดการผลผลิต สมาชิกมีความเห็นด้วยว่า มีการดำเนินการเกี่ยวกับการออกแบบสินค้าการออกแบบการบรรจุภัณฑ์/รูปแบบการบริการ และกระบวนการรับรองมาตรฐานของสินค้า/บริการ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของกัลยา ศรีวงษ์ (2550: 86) ที่พบว่า มี

การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานของผลิตภัณฑ์แต่ละประเภทอย่างชัดเจน เพื่อเป็นข้อกำหนดของผลิตภัณฑ์และเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย สอดคล้องกับสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (2546: 1) ที่ได้จัดทำโครงการมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสนับสนุนในด้านการกำหนดมาตรฐานและการรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ที่ได้จากโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่ยอมรับและสามารถประกันคุณภาพให้กับผู้บริโภค ตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ว่า “การกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน จัดทำข้อกำหนดที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ชุมชน และเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยมีแนวทางปฏิบัติที่ไม่ซับซ้อนและสอดคล้องกับวิธีการผลิตของผู้ผลิตในชุมชน โดยเน้นให้เกิดการนำไปปฏิบัติได้โดยง่าย”

2.2.3 ด้านการตลาด สมาชิกมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการด้านการตลาดในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็น ปรากฏผลดังนี้

1) **การตลาด** สมาชิกมีความเห็นด้วยว่า มีการดำเนินการเกี่ยวกับการกำหนดราคาสินค้าโดยเปรียบเทียบกับคู่แข่ง การกำหนดราคาตามการคิดจุดคุ้มทุน ช่องทางหรือวิธีการจำหน่ายสินค้า/บริการ พัฒนาช่องทางการตลาดโดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว และพัฒนาช่องทางการตลาดโดยอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม การเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิทยา จันทะศรีวงศ์ (2547: 74) พบว่าการจัดการตลาดไม่ได้เป็นหน้าที่ของคนใดคนหนึ่ง โดยเฉพาะแต่เป็นหน้าที่ของสมาชิกทุกคนที่จะช่วยเหลือกันในการแสวงหาช่องทางการตลาด ให้มีตลาดรองรับที่แน่นอน

2) **การส่งเสริมการตลาด** สมาชิกมีความเห็นด้วยว่า มีการดำเนินการเกี่ยวกับการโฆษณา/ประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่างๆ การส่งเสริมการใช้สินค้า/ผลิตภัณฑ์ในสมาชิกกลุ่ม การเปิดโอกาสให้แหล่งผลิตเป็นที่ศึกษาดูงาน และการสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงาน/องค์กรอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิทยา จันทะศรีวงศ์ (2547 : 75) ที่พบว่า การประชาสัมพันธ์กลุ่มและสินค้าจะทำให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปอย่างกว้างขวาง

3) **การบริหารตลาด** สมาชิกมีความเห็นด้วยเกี่ยวกับการกำหนดแหล่งจำหน่าย/แหล่งบริการ/ลูกค้าเป้าหมาย และการติดตามข้อมูล/ความต้องการของตลาด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิทยา จันทะศรีวงศ์ (2547: 75) ที่พบว่า ด้านการตลาดในส่วนของการตั้งราคาที่เหมาะสม การจัดการในเรื่องของตัวสินค้าให้มีเพียงพอต่อความต้องการและได้มาตรฐานตามที่ตลาดต้องการ การมีสถานที่เหมาะสมในการจัดเก็บสินค้าและพิจารณาถึงต้นทุนที่จะเกิดขึ้นจากการขนส่งในการดำเนินการตลาด

2.2.4 ด้านการเงิน โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด ได้แก่ ประเด็นดังนี้

1) *การระดมทุน* สมาชิกมีความเห็นด้วยว่า มีการดำเนินการเกี่ยวกับการระดมทุนจากภายในสมาชิก เช่น หุ้น ออมทรัพย์ การกู้ยืมเงินจากแหล่งทุนภายนอก ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งทุน และการช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการด้านแหล่งเงินทุน ซึ่งสอดคล้องสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิทยา จันทะวงศ์ศรี (2547 : 77) ที่พบว่า การไม่สามารถระดมทุนจากชาวบ้านได้เพียงพอ ทำให้ชุมชนต้องเริ่มทำกิจกรรมด้วยการกู้ยืม โดยเฉพาะการกู้ยืมนอกระบบจะทำให้ธุรกิจมีหนี้สะสมเพิ่มมากขึ้นไม่สามารถคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยได้ ทำให้ต้องเลิกกิจการไป นอกจากนี้การวางแผนโครงการที่ต้องใช้เงินทุนที่มากเกินไปนั้น จะทำให้วิสาหกิจชุมชนนั้นประสบปัญหาเร็วขึ้น ดังนั้นจึงควรมีการศึกษางบประมาณที่จะใช้ในโครงการอย่างละเอียด และต้องมีความมั่นใจได้ในแหล่งที่มาของเงินทุน ซึ่งผลการวิจัยของสามารถ แทนวิสุทธิ (2548: 48) พบว่า กลุ่มได้มีการสะสมทุนเรือนหุ้นจากการถือหุ้นของสมาชิก

2) *ระบบบัญชี* สมาชิกมีความเห็นด้วยว่า มีการดำเนินการเกี่ยวกับการกำหนดแผนการใช้จ่ายเงิน การกำหนดระเบียบการใช้จ่ายเงิน การจัดทำหลักฐานทางบัญชีอย่างเป็นระบบ การลงบัญชีรายรับ/รายจ่าย/การปิดบัญชีประจำวัน การตรวจสอบ/รายงานการเงินประจำเดือน และการตรวจสอบ/รายงานการเงินประจำปี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสามารถ แทนวิสุทธิ (2548: 152) ที่พบว่า กลุ่มมีการลงรายการรับ-จ่ายเงินทุกครั้งที่มีการรับ-จ่ายเงิน มีการจัดทำระเบียบการจ่ายเงินของกลุ่มไว้อย่างชัดเจน และการเบิกจ่ายเงินเป็นไปตามมติของคณะกรรมการบริหารกลุ่มและนุญรอด คำทะริ (2549: 74) พบว่า มีการบันทึกทุกครั้งที่มีกิจกรรมรับ-จ่าย ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า กลุ่มมีความรู้ในเรื่องการจดบันทึกการเงิน/บัญชีเป็นอย่างดี และสมาชิกมีความเข้าใจในการควบคุมฐานะทางการเงินของกลุ่มก็เป็นได้

2.3 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

1) *การวางแผนการดำเนินงาน* สมาชิกมากกว่าหนึ่งในสาม มีปัญหาเรื่อง การวางแผนการดำเนินงานของกลุ่มไม่ชัดเจน และ สมาชิกมากกว่าหนึ่งในห้า มีปัญหาเรื่องวิสาหกิจชุมชน ไม่มีความพร้อมด้านข้อมูลเพื่อประกอบการวางแผนดำเนินงาน ดังนั้น สมาชิกประมาณสองในห้าให้ข้อเสนอแนะว่า ควรให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการวางแผนการบริหารงานกลุ่ม และสมาชิกส่วนน้อย เสนอแนะว่า ควรพัฒนาความรู้ ด้านการวางแผนให้กับบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุมิตรา อภิชัย (2549: 64) ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ไว้ว่า ผู้นำกลุ่มต้องให้ความสำคัญกับการจัดทำแผนวิสาหกิจชุมชน เนื่องจากแผนจะแสดงถึงข้อมูลการปฏิบัติงานในอนาคตของกลุ่ม เป็นการแสดงข้อมูลเชิงวิเคราะห์ให้เห็นถึงโอกาสที่ธุรกิจจะประสบความสำเร็จได้ โดยสมาชิกกลุ่มต้องมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนร่วมกัน

2) *คณะกรรมการ* สมาชิกเกือบหนึ่งในสิบ มีปัญหาเรื่องคณะกรรมการยังขาดความกระตือรือร้น ในการบริหารงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ และขาดความเข้าใจในการจัดโครงสร้างหน้าที่ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตามลำดับ ดังนั้น สมาชิกมากกว่าหนึ่งในห้า ให้เสนอแนะว่า ควรมีการปรับปรุงคณะกรรมการเมื่อครบวาระที่กำหนด และสมาชิกส่วนน้อยเสนอแนะว่า ควรอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้นำอย่างต่อเนื่อง ปัญหานี้มีผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น ข้อเสนอแนะที่สมาชิกระบุ จึงควรนำไปปรับใช้เป็นอย่างยิ่ง

3) *สมาชิก* สมาชิกเกือบครึ่ง มีปัญหาเรื่องไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการเป็นสมาชิก สมาชิกมากกว่าหนึ่งในสาม มีปัญหาเรื่องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ดังนั้นสมาชิกมากกว่าสามในสี่จึงให้ข้อเสนอแนะว่า ควรส่งเสริมให้สมาชิกแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สมาชิกมากกว่าครึ่งหนึ่ง เสนอแนะว่า ควรพัฒนาศักยภาพของสมาชิก เช่น การอบรมดูงาน สอดคล้องกับ กัลยา ศรีวงษ์ (2550: 91) ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ควรได้รับความร่วมมือจากสมาชิกทุกคน ต้องมีการพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งเห็นความสำคัญ และผลประโยชน์ของกลุ่มอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การรวมกลุ่มที่มีเป้าหมายเพื่อผลิตสินค้าออกจำหน่ายและผลิตภัณฑ์นั้นต้องมีคุณภาพดี

4) *การจัดการข้อมูลข่าวสาร* สมาชิกมากกว่าหนึ่งในสี่ มีปัญหาเรื่องวิสาหกิจชุมชนขาดการประชาสัมพันธ์กิจกรรมกลุ่ม ดังนั้น สมาชิกมากกว่าหนึ่งในสาม เสนอแนะว่า ควรมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมกลุ่มให้บุคคลภายนอกทราบอย่างทั่วถึง สมาชิกมากกว่าหนึ่งในสี่ เสนอแนะว่า ควรมีการกำหนดให้มีการประชุมเพื่อเผยแพร่ข้อมูลกับสมาชิก และควรมีการวางแผนแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารจากภาครัฐ/เอกชน ตามลำดับ ข้อเสนอแนะเหล่านี้ เป็นเรื่องที่วิสาหกิจควรดำเนินการเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้เกิดการรับทราบ เข้าใจ และให้การสนับสนุนในที่สุด

5) *การประเมินผล* สมาชิกมากกว่าหนึ่งในสิบ มีปัญหาเรื่อง การไม่มีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงาน และไม่มีประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่ม ตามลำดับ ดังนั้น สมาชิกเกือบสองห้าเสนอแนะว่า ควรนำปัญหาส่วนใหญ่ที่พบมาปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง และสมาชิกส่วนน้อย เสนอแนะว่า ควรกำหนดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานประจำปีร่วมกัน เรื่องนี้เป็นเรื่องที่วิสาหกิจชุมชนต้องให้ความสำคัญ เพราะการประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน ทำให้ทุกฝ่ายได้รับทราบทุกเรื่องในเวลาเดียวกัน หากมีปัญหาในเรื่องใด ฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะได้นำปัญหาที่พบ มาปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงาน ต่อไป อันจะเป็นผลดีต่อวิสาหกิจชุมชนในที่สุด

5) *การผลิต* สมาชิกหนึ่งในสี่มีปัญหาเรื่อง ผลิตภัณฑ์ยังไม่ได้รับเครื่องหมายรับรองคุณภาพบรรจุภัณฑ์ยังไม่ได้มาตรฐาน สมาชิกส่วนน้อย มีปัญหาเรื่องผลิตภัณฑ์ไม่เป็นที่

ต้องการของตลาด และวัตถุดิบในการผลิตไม่เพียงพอ ดังนั้นสมาชิกเกือบสองในห้า เสนอแนะว่า ควรมีการวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด สมาชิกมากกว่าสองในห้า เสนอแนะว่า ควรส่งเสริมให้ความรู้ในการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้ได้รับการรับรองคุณภาพ และควรมีการส่งเสริมและพัฒนาให้มีการผลิตวัตถุดิบหลักขึ้นภายในท้องถิ่น ตามลำดับ ปัญหาและข้อเสนอแนะเหล่านี้ เป็นเรื่องสำคัญที่วิสาหกิจชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องเร่งดำเนินการ เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่ได้มาตรฐาน เป็นที่ต้องการของตลาด โดยใช้วัตถุดิบหลักที่มีภายในท้องถิ่น ทำให้มีต้นทุนการผลิตไม่สูงมาก อันจะส่งผลต่อการตลาด และทำให้วิสาหกิจชุมชนสามารถดำเนินการอยู่ได้

6) การตลาด สมาชิกมากกว่าหนึ่งในสิบมีปัญหาเรื่อง ขาดความรู้ในการวางแผนการตลาด ดังนั้น สมาชิกมากกว่าครึ่งให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีการเชื่อมโยงตลาดสินค้าทั้งภายในและภายนอกชุมชน สมาชิกเกือบสองในห้า เสนอแนะว่า ควรมีการวิเคราะห์และกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดอย่างต่อเนื่อง สมาชิกมากกว่าหนึ่งในห้า เสนอแนะว่า ควรนำข้อมูลความต้องการของลูกค้ามาพัฒนาสินค้า สอดคล้องกับบุญรอด คำทะริ(2549: 78) ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า ควรให้การสนับสนุนเกี่ยวกับความรู้เรื่องการบริหารการตลาดแก่สมาชิกวิสาหกิจชุมชนให้มากขึ้น ทั้งนี้ การตลาดเป็นส่วนสำคัญของการดำเนินธุรกิจที่จะทำให้วิสาหกิจชุมชนประสบผลสำเร็จในการดำเนินงาน

7) การเงิน สมาชิกหนึ่งในห้า มีปัญหาเรื่อง การเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มไม่เพียงพอ สมาชิกมากกว่าหนึ่งในสิบ มีปัญหาเรื่องการสรุปผลกำไร-ขาดทุน ดังนั้นสมาชิกประมาณสองในสาม ให้ข้อเสนอแนะว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการสนับสนุนส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง สมาชิกส่วนน้อย เสนอแนะว่า ควรมีการชี้แจงรายละเอียดการใช้จ่ายเงิน และกลุ่มควรเปิดโอกาสให้มีการเพิ่มหุ้นประจำปี ตามลำดับ ข้อเสนอแนะเหล่านี้ เป็นเรื่องที่วิสาหกิจควรดำเนินการเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการบริหารจัดการ

8) การจัดการข้อมูลข่าวสาร สมาชิกมากกว่าหนึ่งในสี่ มีปัญหาเรื่อง วิสาหกิจชุมชนขาดการประชาสัมพันธ์กิจกรรมกลุ่ม ดังนั้น สมาชิกมากกว่าหนึ่งในสาม เสนอแนะว่า ควรมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมกลุ่มให้บุคคลภายนอกทราบอย่างทั่วถึง สมาชิกมากกว่าหนึ่งในสี่ เสนอแนะว่า ควรมีการกำหนดให้มีการประชุมเพื่อเผยแพร่ข้อมูลกับสมาชิก และควรมีการวางแผนแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารจากภาครัฐ/เอกชน ตามลำดับ ข้อเสนอแนะเหล่านี้ เป็นเรื่องที่วิสาหกิจควรดำเนินการเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้เกิดการรับทราบ เข้าใจ และให้การสนับสนุนในที่สุด

3. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 วิสาหกิจชุมชนในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

1) การวางแผนการดำเนินงาน ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกมากกว่าหนึ่งในสาม ระบุว่า การวางแผนการดำเนินงานของกลุ่มไม่ชัดเจน ดังนั้น วิสาหกิจชุมชนควรให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการวางแผนการบริหารงานกลุ่ม และควรพัฒนาความรู้ด้านการวางแผนการบริหารงานกลุ่ม นอกจากนั้น คณะกรรมการควรได้รับการพัฒนา โดยส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการดำเนินงานและการบริหารงาน เพื่อจะได้นำไปใช้ในการปรับปรุงการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

2) สมาชิก ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกเกือบครึ่ง มีปัญหา เรื่องไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน สมาชิกมากกว่าหนึ่งในสาม มีปัญหาเรื่องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน สมาชิกมากกว่าสามในสี่ ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรส่งเสริมให้สมาชิกมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และสมาชิกมากกว่าครึ่งหนึ่ง เสนอแนะว่า ควรพัฒนาศักยภาพของสมาชิก เช่น การฝึกอบรม ศึกษาดูงาน ดังนั้น คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชน ควรจัดการให้สมาชิกแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และควรประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พัฒนาศักยภาพของสมาชิก เช่น การอบรม ดูงาน

3) การผลิต ถึงแม้ว่าผลการวิจัยจะพบว่า สมาชิกเพียงหนึ่งในสี่เท่านั้นที่ระบุว่า ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มยังไม่ได้รับเครื่องหมายรับรองคุณภาพ ผลิตภัณฑ์ไม่เป็นที่ต้องการของตลาด และวัตถุดิบในการผลิตไม่เพียงพอ จึงเสนอแนะว่า ควรมีการวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ควรส่งเสริมให้ความรู้ในการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้ได้รับการรับรองคุณภาพ ควรมีการส่งเสริมและพัฒนาให้มีการผลิตวัตถุดิบหลักขึ้นภายในท้องถิ่น หากวิสาหกิจชุมชนเร่งดำเนินการ เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่ได้มาตรฐาน เป็นที่ต้องการของตลาด โดยใช้วัตถุดิบหลักที่มีภายในท้องถิ่น จะส่งผลต่อการตลาด และทำให้วิสาหกิจชุมชนสามารถดำเนินการอยู่ได้

4) การวางแผนการตลาด ถึงแม้ว่าผลการวิจัยจะพบว่า สมาชิกมากกว่าหนึ่งในสี่เท่านั้นที่มีปัญหาเรื่อง ขาดความรู้ในการวางแผนการตลาด และสมาชิกมากกว่าครึ่งให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีการเชื่อมโยงตลาดสินค้าทั้งภายในและภายนอกชุมชน สมาชิกเกือบสองในห้า เสนอแนะว่า ควรมีการวิเคราะห์และกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดอย่างต่อเนื่อง หากวิสาหกิจชุมชนมีการวิเคราะห์ และกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดอย่างต่อเนื่อง มีการเชื่อมโยงตลาดสินค้าทั้ง

ภายในและภายนอกชุมชน รวมทั้งประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอรับการสนับสนุนเกี่ยวกับความรู้เรื่องการบริหารการตลาดแก่วิสาหกิจชุมชนมากขึ้น จะทำให้วิสาหกิจชุมชนสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงในการวางแผนการตลาดของวิสาหกิจชุมชน ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

5) *เงินทุนหมุนเวียน* ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกหนึ่งในห้า ระบุว่า เงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มไม่เพียงพอ จึงเสนอแนะว่า ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกมีการเพิ่มหุ้นประจำปี ดังนั้น ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้องส่งเสริมสมาชิกกลุ่มให้มีการออม และระดมทุนภายในกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเพิ่มเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่ม อย่างเพียงพอ

6) *การจัดการข้อมูลข่าวสาร* ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกมากกว่าหนึ่งในสี่ มีปัญหาเรื่อง วิสาหกิจชุมชนขาดการประชาสัมพันธ์กิจกรรมกลุ่ม และ สมาชิกมากกว่าหนึ่งในสาม เสนอแนะว่า ควรมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมกลุ่มให้บุคคลภายนอกทราบอย่างทั่วถึง สมาชิกมากกว่าหนึ่งในสี่ เสนอแนะว่า ควรมีการกำหนดให้มีการประชุมเพื่อเผยแพร่ข้อมูลกับสมาชิก และควรมีการวางแผนแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารจากภาครัฐ/เอกชน ตามลำดับ ดังนั้น วิสาหกิจควรดำเนินการเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้สมาชิกเกิดการรับทราบ เข้าใจ และให้การสนับสนุนในที่สุด

3.1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1) *การวางแผนการดำเนินงาน* ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกมากกว่าหนึ่งในสาม ระบุว่า การวางแผนการดำเนินงานของกลุ่มไม่ชัดเจน ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอ ควรให้ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการดำเนินงานและการบริหารงาน เพื่อคณะกรรมการจะได้นำไปใช้ในการปรับปรุงการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

2) *สมาชิก* ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกเกือบครึ่ง มีปัญหาเรื่องไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งเสนอแนะให้ส่งเสริมให้สมาชิกแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน พัฒนาศักยภาพของสมาชิก เช่น การอบรมดูงาน ข้อเสนอแนะเหล่านี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปจัดเป็นหลักสูตรอบรมและจัดการส่งเสริม เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ ให้แก่สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ต่อไป

3) *การผลิต* ถึงแม้ว่าผลการวิจัยจะพบว่า สมาชิกเพียงหนึ่งในสี่เท่านั้นที่ระบุว่า ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มยังไม่ได้รับเครื่องหมายรับรองคุณภาพ ควรมีการส่งเสริมให้ความรู้ในการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้ได้รับการรับรองคุณภาพ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานมาตรฐานอุตสาหกรรม และสำนักงานเกษตรอำเภอ ก็ควรให้ความสนใจและถ่ายทอดความรู้เรื่อง ขั้นตอนเกี่ยวกับการขอเครื่องหมายรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ และให้คำแนะนำเกี่ยวกับ การพัฒนาคุณภาพ

ผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ให้มีคุณภาพ เพื่อวิสาหกิจชุมชนจะได้นำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาผลิตภัณฑ์ภายในกลุ่มให้ได้มาตรฐานต่อไป

4) การวางแผนการตลาด ถึงแม้ว่าผลการวิจัยจะพบว่า สมาชิกมากกว่าหนึ่งในสิบเท่านั้นที่มีปัญหาเรื่อง ขาดความรู้ในการวางแผนการตลาด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอ ก็ควรให้ความสนใจและให้ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการบริหารการตลาด พร้อมทั้งเน้นการพัฒนากลุ่มและสมาชิกให้มีความรู้ความสามารถในด้านธุรกิจการตลาดมากขึ้น เพื่อวิสาหกิจชุมชนจะได้นำไปใช้ในการปรับปรุงวางแผนการตลาดในการดำเนินงาน ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรศึกษา ปัจจัยที่มีผลกระทบ ต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

3.2.2 ควรศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ที่ประสบความสำเร็จ เพื่อนำมาปรับใช้ใน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มอื่นๆ

3.2.3 ควรศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนโดยแยกประเภทกิจกรรม ในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหาร เป็นต้น

3.2.4 ควรศึกษา การวิจัยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ร่วมแสดงความคิดเห็นและมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน